

Päiväys: 31.8.2000
Diaarinumero: 1199Y0071-53

Vapo Oy Energia
Pohjois-Suomen tulosityksikkö
PL 318
90101 OULU

Asia: LAUSUNTO NUOLISUON TURVETUOTANTOALUEEN
YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTIOHJELMASTA
(JA NATURA-ARVIOINNISTA)

YHTEENVETO ARVIOINTIOHJELMASTA

Hankevastaava

Vapo Oy Energia
Pohjois-Suomen tulosityksikkö
PL 318
90101 OULU

Hanke, sen suunnitteluvaihe ja vaihtoehdot

Nuolisuon tuotannolla on tarkoitus turvata polttoturvetuotimien riittävyys Lapin energiahuollossa. Suon pintakerroksista saadaan myös vaaleaa rahkaturvetta karjan kuivikkeeksi sekä lietteiden imeytukseen ja kompostointiin.

Vapo Oy on vuokrannut Metsähallitukselta turpeen otto-oikeuden 1.4.1985 ja se päättyy 31.12.2025. Yksityiseltä maanomistajalta on vuokrattu vuonna 1999 12,8 ha. Pintavalutuskenttiä varten yksityisiltä maanomistajilta on vuosina 1997 ja 1999 vuokrattu yhteensä 35,4 ha. Vapo Oy:n hallinnassa on 366 ha, josta tuotantokelpoista suota 339 ha.

Suo on suurelta osalta metsäojitettu 1960-luvulla. Kirkisenojaa ja Nuoliojaa on perattu ojituksen yhteydessä niin, että luonnontilaista osuutta ei ole. Lapin vesi- ja ympäristöpiiri ojitti Nuolisuon turvetuotannon käyttöön vuosina 1988-1991. Ojitus on hyvässä kunnossa ja alueen kuivuminen on edennyt hyvin. Hankealueella vain 8,8 ha on ojittamatonta. Alueella ei ole aloitettu turvetuotantoa. Valmistelutöiden yhteydessä alueelle tehtiin vesiensuojelurakenteiksi Nuolisuon pohjoisimmille lohkoille (n. 50 ha) pintavalutuskenttä ja muulle tuotantoalueelle (n. 280 ha) laskeutusaltaat. Osa lohkoista 9 on ojittamatta.

Vaihtoehdot

0-vaihtoehdossa tarkastellaan niitä hyötyjä ja haittoja, joita hankkeen toteuttamatta jättäminen aiheuttaisi.

Turvetuotantohankkeen tarkoituksena on turvetuotannon valmistelu ja sen jälkeen tuotannon aloittaminen koko 339 hehtaarin tuotantokelpoisella alalla välittömästi, kun lupa vesien johtamiselle on saatu. Arviointiselostuksessa kuvataan tuotanto- ja vesiensuojelusuunnitelmat sekä vesien johtamisreitit.

Tuotantoalueen lisäksi alueelle suunnitellaan teitä, varastoalueita sekä vesiensuojelurakenteita, jotka kuvataan tuotantosuunnitelmassa.

Tarvittavat luvat ja päätökset

Vapo Oy Energia on jättänyt Nuolisuota koskevan vesienjohtamislupahakemuksen Pohjois-Suomen vesioikeudelle helmikuussa 1999. Ympäristöministeriö määräsi 7.5.1999 Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen hankkeen YVA-lain mukaiseksi yhteysviranomaiseksi. Yhteysviranomainen esitti 9.7.1999 ympäristövaikutusten arviointimenettelyn soveltamista hankkeeseen. Samalla todettiin, että osana arviointimenettelyä tulisi arvioida luonnonsuojelulain 65 §:n mukaisesti vaikutukset Natura-alueen luonnonarvoihin. Ympäristöministeriö päätti 19.11.1999 arviointimenettelyn soveltamisesta hankkeeseen.

Ympäristövaikutusten arviointi ja Natura-arviointi

Ympäristövaikutusten arviointi. Alapuolisen vesistön kannalta on merkitystä etenkin kiintoaineen, ravinteiden, raudan ja liuenneen orgaanisen aineksen eli humuksen lisääntyneellä huuhtoutumisella. Tuotantoalueelta tulevaa kesäaikaista tuotantovaiheen kuormitusta arvioidaan Nuolisuon tarkkailun (1995-1998) ja muiden vastaavilla vesiensuojelumenetelmillä hoidettavien tuotantoalueiden tarkkailutulosten perusteella. Lisäksi arvioidaan ylivaluntatilanteen (voimakas sadejakso) kuormitus. Vesistökuormitusta arvioidaan Lapio-ojaan, Papinojaan ja Kivijokeen sekä yhteisvaikutusta Kivijokeen. Vaikutuksia arvioidaan lähialueen pohjavesiin ja hydrologiaan.

Kasvillisuusinventoinnissa on tavoitteena selvittää suotyypit ja niiden kasvilajisto sekä mahdolliset uhanalaiset ja harvinaiset kasvilajit. Kasvillisuuskartoitusta ei tehdä sarkaojitetuilla alueilla, koska ne ovat menettäneet luonnontilaisuutensa.

Suunniteltujen pintavalutuskenttien 1 ja 2 sekä tuotantoon suunnitellun ojittamattoman (9 ha) alueen linnusto inventoidaan kartoituslaskentamenetelmän avulla.

Pintavalutuskenttien ja tuotantoon suunnitellun ojittamattoman alueen luonnon monimuotoisuus arvioidaan. Aluetta verrataan ympäröivien alueiden luonnontilaisiin ja suojeltuihin soihin. Erityistä huomiota kiinnitetään uhanalaisiin lajeihin, EU-direktiivilajeihin, ns. Suomen erityisvastoilajeihin, luonnonsuojelu- ja metsälain mukaisiin lajeihin ja luontotyypppeihin sekä Metsähallituksen ympäristöoppaan mukaisiin uhanalaisiin suotyyppeihin.

Hankkeen vaikutukset kauko- ja lähimaisemaan, kulttuuriperintöön, kalastoon ja kalastukseen, porotalouteen, marjastukseen, metsästyksen ja virkistykseen arvioidaan. Pölylaskeumasta tehdään karkea ennakkoarvio muilta tuotantoalueilta saatuihin laskeumamittauksiin perustuen. Liikenteen ja melun vaikutukset selvitetään.

Jälkikäyttömuodoksi on suunniteltu metsätaloutta. Sijaintinsa puolesta jälkikäytöksi soveltuisi myös soistaminen. Mahdollisia jälkikäyttömuotoja kuvataan arviointiselostuksessa.

Natura-arviointi. Arviointiohjelmaan sisältyy Natura-arvioinnin ohjelmointi. Tarkoituksena on kuvata Litokairan luontotyyppit ja lajit Suomen Natura 2000 -ilmoituslomakkeen mukaisesti ja arvioida hankkeen vaikutukset Litokairan suojeltuihin luontotyypppeihin ja lajeihin.

Selostuksessa arvioidaan pohjaeläinkartoituksen tulosten perusteella Lapio-ojan, Papinojan ja Nuolijoen nykyistä tilaa. Tuotantoalueelta alapuoliseen vesistöön tulevaa kesäaikaista tuotantovaiheen kuormitusta ja ylivaluntatilanteen (voimakas sadejakso) kuormitusta arvioidaan.

Selvityksessä arvioidaan turvetuotannon aiheuttamaa vesistökuormitusta Litokairan suojelualueen läpi virtaaviin Lapio-ojaan ja Papinojaan sekä arvioidaan vaikutusta vesistöekosysteemiin.

Papinojan ja Lapio-ojan läheisyydessä esiintyvät suotyypit selvitetään. Selvittävä alue on noin 0,5 km Litokairan suojelualueen itäreunasta länteen. Arvioidaan hankkeen vaikutukset alueen suotyyppeihin.

Papinojan ja Lapio-ojan läheisyyden linnut inventoidaan ojien välittömästä läheisyydestä noin 0,5 km Litokairan suojelualueen itäreunasta länteen. Arvioidaan hankkeen vaikutukset linnustoon.

Muina vaikutuksina arvioidaan pölylaskeuman, liikenteen ja melun vaikutukset.

Vaikutusalueen raja

Vaikutusalueen raja esitetään Natura-arvioinnin yhteydessä kullekin selvittävälle muuttujalle erikseen.

Haitallisten vaikutusten lieventäminen

Haitallisten vaikutusten lieventämisestä esitetään näkemyksiä arviointiohjelmassa.

Liittyminen muihin hankkeisiin

Nuolisuon alue kuuluu Kivijoen valuma-alueeseen, johon myös tuotantoalueen kuivatusvedet on suunniteltu johdettavan Lapio-ojan ja Papinojan kautta. Lapio-oja ja Papinoja virtaavat Litokairan suojelualueen halki. Jokien alueilla ei ole turvetuotantoa.

Kivijoen valuma-alueella oli vuonna 1999 turvetuotannossa 1441 ha, joka on 2,5 % Kivijoen valuma-alueesta.

Hankealue rajoittuu lännessä Litokairan suojelualueeseen, jota on esitetty Suomen Natura 2000 -kohteeksi (FI103827). Suurin osa alueesta on suojeltu soidensuojelualueena lailla (851/1988), La-

piosuon - Iso Äijönsuon soidensuojelualue. Noin 5 km Nuolisuosta kaakkoon sijaitsee Asmuntin-suo-Lamminsuon (1130 ha) soidensuojelualue (Natura 2000 -kohde FI1301203).

Hankealueen lähiympäristössä harjoitetaan lähinnä metsätaloutta. Loma-asutusta ei ole. Lapin seutukaavassa (1994) Nuolisuon on merkitty maankamaraan ainesottoalueeksi (EO), turvetuotantoalue.

Osallistuminen

Tiedotussuunnitelmassa tuodaan esille osallistumismahdollisuudet.

LAUSUNNOISSA JA MIELIPITEISSÄ ESITETTYJÄ NÄKÖKOHTIA

Arviointiohjelmasta jätettiin yhteysviranomaiselle yhteensä 10 lausuntoa ja mielipidettä.

Yhteysviranomainen liittää lausuntoonsa arviointiohjelmasta annetut lausunnot ja mielipiteet. Niistä on saatavissa arviointia palvelevia näkökohtia. Seuraavassa tuodaan esiin kannanotoissa esitetyt keskeisimmät näkökohdat.

1. Lapin ympäristökeskus

Ohjelma on varsin monipuolinen ja selkeästi esitetty. Tulisi kuitenkin tarkastella vielä seuraavia asioita:

1) Olisi tarkasteltava myös muita kuin 0-vaihtoehtoja ja esitettyä suunnitelmaa. Ainakin tulisi hyvin perustella miksi juuri tämä hanke tulisi saada toteutettua vaihtoehtoisia alueita. Lisäksi tulisi tarkastella esitetyn alueen vaiheittaista toteuttamista (esimerkiksi ensin Lapio-ojan suunta, sen jälkeen Papinojan puoli).

2) Uusilta turvetuotantoalueilta on pääsääntöisesti vaadittu pintavalutuksen tasoista vesiensuojelua. Selostuksessa tulee tarkastella, mikä vaikutus on sillä, että lohko 4:n vedet voidaan käsitellä vain laskeutusaltaalla. Lisäksi tulisi arvioida lohkon 9 lisäojituksen merkitystä hankkeelle.

3) Turvetuotantoalueiden yhteisvaikutuksia Kivijoen veden laatuun ja tilaan tulee tarkastella myös suurimmassa mahdollisessa kuormitustilanteessa eli silloin kun jo olemassa olevien turvetuotanto-alueiden pinta-ala on suurimmillaan ja Nuolisuon tai osa siitä on tuotannossa.

2. Metsähallitus

Turvetuotantoalue tulisi rajautumaan länsiosistaan Litokairan suojelualueeseen. Kaksi pintavalutuskenttää ulottuisi Natura 2000 -verkostoon kuuluvalla suoalueella. Luonnonsuojelulain 10. luvun 66 §:n mukaan "jos Natura 2000 -verkostoalueella on liitteessä I tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava luontotyyppi tai liitteessä II tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava laji, on luvan myöntämisen edellytyksenä, että ihmisten terveyteen, yleiseen turvallisuuteen tai ympäristölle muualla koituviin erittäin merkittäviin suotuisiin vaikutuksiin liittyvä syy taikka muu erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottava syy vaatii luvan myöntämistä taikka suunnitelman hyväksymistä." Luonnonsuojelulain 65 §:n mukaisesti maan käytön muutosten arviointi ja lupaharkinta koskee myös verkoston ulkopuolisia hankkeita ja suunnitelmia, mikäli ne todennäköisesti merkityksellisesti heikentävät niitä luonnonarvoja, joiden perusteella alue on otettu Natura 2000 -verkostoon.

Suojelualueella, pintavalutuskenttien vaikutuspiirissä on mm. luontodirektiivin määritelmän mukaan aapasoiden luontotyyppiä. Aapasuot sisältyvät edellä mainitun liitteen I mukaisiin ensisijaisesti suojeltaviin luontotyyppisiin, joten tämä asettaa tiukat vaatimukset Natura-alueen läheisyydessä tapahtuvalle toiminnalle. Natura-arviointi tulee suorittaa erityisen huolellisesti ja riittävän laajalti oletetulta vaikutusalueelta.

Suolunnon ohella turvetuotantoon valmistellun Nuolisuon vaikutus Natura-alueen halki virtaaviin Lapio-ojaan ja Papinojaan tulee tutkia vertaamalla alueen pohjaeläimistön ja kalaston rakennetta johonkin vastaavanlaiseen luonnontilaiseen puroon, joka ei ole ollut kuivatusvesien vaikutusalueella (esim. Tervonoja). Näin voidaan arvioida sitä, miten jo tehdyt toimenpiteet ovat muuttaneet alueen luonnontilaa ja edelleen mahdollisesti ennustaa, miten tuotantoon otto tulisi muuttamaan tilannetta. Tulisi kiinnittää erityistä huomiota pesivän linnuston ohella myös muutonaikaiseen lajistoon. Lajiston seuranta tulisi perustua useina vuosina tehtyihin havainnoiteihin, jolloin saataisiin kokonaisvaltainen kuva alueen linnustosta. Alueen arvoa metsästyksen kannalta tulee selvittää arviointiohjelmassa esitettyä tarkemmin. Pelkän pesimäaikaisen linnustokartoituksen perusteella ei saada ko-

konaisvaltaista kuvaa alueen arvosta metsästyskohteena. Eräs tapa olisi haastatella alueen ympäristön asukkaita. Vaikutusta virkistyskäyttöön tulisi selvittää alueella retkeileviltä ihmisiltä.

Arviointiohjelmassa on esitetty turvepölyn saattavan kulkeutua jopa 1000 metrin päähän. Kasvillisuus ja eläinkartoitukset tulee tehdä turvepölyn vaikutusalueelta. Melun suhteen sijainti suojelualueen välittömässä läheisyydessä asettaa erityisiä vaatimuksia.

Litokaira on eteläisin näin laaja yhtenäisenä säilynyt erämaa-alue. Olisi välttämätöntä tehdä laajempi alueellinen arviointi turvetuotannon vaikutuksesta koko Äijönsuo - Iso Lapiosuon suojelukokonaisuuden kannalta. Tarkastelun tulisi olla alueen sijainnin huomioon ottaen kriittisempi kuin muilla turvetuotantoon kaavailluilla alueilla.

Metsähallitus esittää, että Vapo Oy vakavasti harkitsisi 0-vaihtoehtoa. Todennäköisesti on löydettävissä suojelun kannalta huomattavasti vähämerkityksellisempiä alueita otettavaksi turvetuotantoon. Laajan erämaa-alueen läheisyyteen perustettavalla turvetuotantoalueella voi olla korvaamattomia haittoja.

3. Lapin liitto

Ei huomauttamista arviointiohjelmaan.

4. Oulun lääninhallitus, sosiaali- ja terveysosasto

Nuolisuon käyttöönotto lisää noin neljänneksellä turvetuotantopinta-alaa Kivijoen valuma-alueella. Hankkeen toteuttamisen tärkeys on yksi sosiaalisten vaikutusten arviointiin liittyvä osa. On arvioitava Nuolisuon tuotantoalueen käyttöönoton tärkeys Lapin energiahuollolle. On otettava huomioon alueen elinkeinorakenne ja miten turvetuotanto tai sen loppuminen vaikuttaa siihen sekä työllisyyteen. Viihtyisyysvaikutusten arvioinnin osalta tulee selvittää pysyvän sekä loma-asutuksen ja matkailuelinkeinon määrä hankkeen vaikutusalueella.

Turvetuotannon vesistövaikutukset (lähinnä kiintoainepäästöt) on usein koettu merkittäväksi viihtyisyyshaitaksi (kalastus, muu virkistyskäyttö) etenkin turvetuotantoalueiden purkuvesien alajuoksulla. Kansalaiset ovat usein tunteneet, etteivät tule tarpeeksi kuulluiksi haittoja arvioitaessa. Yleisötilaisuuksien ja vesioikeuden muistutusten lisäksi tulisi tehdä kyselytutkimus. Sen avulla saadaan selville sosiaalisia vaikutuksia.

Terveydelliset vaikutukset (pöly, melu, pinta- ja pohjavedet) on arviointiohjelmassa esitetty tarkasteltavaksi riittävässä laajuudessa. Selvitysten myötä vaikutusalueen rajausta täsmennynee jatkoselvityksissä.

Vaikutusten arviointi tulisi ulottaa myös tuotannon jälkeiseen aikaan, esim. työllisyys- ja vesistövaikutukset. Tulisi ottaa kantaa ihmisiin kohdistuvien haitallisten vaikutusten seurannan järjestämiseen sekä vaikutusten vähentämismahdollisuuksiin.

5. Lapin lääninhallitus, sosiaali- ja terveysosasto

On arvioitava hankkeen vaikutukset alueen elinkeinorakenteeseen ja työllisyyteen sekä myös turvetuotannon loppumisen vaikutukset työllisyyteen. Näiden vaikutusten lisäksi merkittävimpiä sosiaalisia vaikutuksia ovat vaikutukset viihtyvyyteen (retkeily, marjastus, kalastus jne.). Väestölle tulisi tehdä kyselytutkimus, jolloin myös ne henkilöt, joille julkisissa tilaisuuksissa puhuminen on vaikeaa, saisivat ilmaista mielipiteensä. Kiintoainepäästöjen vaikutus purkuvesien alajuoksulla on otettava huomioon myös keväisin, jolloin tulvavedet saattavat huuhtoa kiintoainetta tavallista enemmän vesistöihin.

6. Kainuun TE-keskus, kalatalousyksikkö

Esityksen mukaan alapuolisen vesistön (Lapio-oja, Papinoja ja Kivijoki) veden laatua ja kalastoa kuvataan "olemassa olevien tietojen perusteella arviointiselostuksessa). Kalataloudellisesti merkittävimpiä Nuolisuon vaikutusalueen arvoja ovat Litokairan purovesistöt. Muuttumattomia purovesiä on aapasuovyöhykkeellä yllättävän vähän eikä niiden eliöyhteisöistä ole ilmeisesti tehty edustavaa kartoitusta. Siten Lapio-ojan ja Papinojan nykyinen kasvisto ja eläimistö tulisi kartoittaa huomattavasti esitettyä tarkemmin, jotta mahdolliset erityisarvot tulisivat esille. Kalastollisesti puroissa voi olla erilaistuneita kalakantoja (tammukka), joiden tila ja perinnöllinen suojelu- ja kalatalousarvo tulee selvittää.

7. Kuukkaan paliskunta

Nuolisuo on erittäin tärkeä kesälaidun Kuukkaan paliskunnan poroille. Turvetuotannossa tulee ottaa huomioon porotaloudelle aiheutuvat haitat ja niiden korvaus kuten myös haittojen estäminen. Turvetuotannon porotaloudelle aiheuttamat haitat tulevat lisääntymään. Tulisi etsiä turvetuotannolle vähempiarvoinen suo ja Nuolisuo saatetaan luonnonmukaiseen tilaan.

8. Lapin luonnonsuojelupiiri

Hankkeen tarkoituksesta puuttuu maininta, minkä polttolaitoksen tarpeisiin polttoturpe on tarkoitus viedä ja minne kuivike-kompostointiturpe. Lapin energiahuollossa polttoturpeen saatavuus ei ole kiinni Nuolisuosta. Tulisi tarkastella myös tuotantoa vain osalla suunnitelluista lohkoista. 0+ -vaihtoehtona voisi olla turvetuotantohankkeen toteuttamatta jättäminen yhdistettynä ojitusalueen ennallistamistoimiin, joita voisivat olla ainakin keskeisten ojien tukkiminen.

Jo arviointiohjelmavaiheessa olisi ollut hyvää perustella valitut vesien johtamisratkaisut (pintavalutus ja laskeutusaltaat). Tekstistä voi päätellä, että vedet pumpataan, jolloin pumppaamisen vaikutukset (mm. melu) pitäisi myös käsitellä. Haastattelemalla seudulla liikkuvia lintuharrastajia on mahdollista monipuolistaa tietoa alueen linnustosta laskennan lisäksi. Linnusto ja tuotannonkäynnistämisen vaikutus pitää selvittää myös itse tuotantoalueelta, ei vain pintavalutuskentiltä ja nyt vielä ojitamattomalta alueelta.

Luonnon monimuotoisuutta arvioitaessa on pohdittava Nuolisuoennallistamisen mahdollisuudet ja vaikutukset. Natura 2000 -ilmoituslomakkeen Litokairan luontotyypit ja lajit olisi ollut hyvä luetella jo arviointiohjelmassa. Natura-arvioinnissa Lapio-ojan ja Papinojan veden laadun, pohjan, pohja-eläinten, kalaston ym. tilannetta pitäisi arvioida myös niissä tilanteissa, jolloin joko alue jää nykyiselleen tai jos Nuolisuoennallistetaan. Katastrofitilanteiden merkitys tulee ottaa huomioon, esim. tuotantoalueen tai auman voimakas palo tai työkoneiden öljyvuoto.

9. Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri

Lapin läänissä sijaitsee yli kolmannes koko maan turvetuotantokelpoisesta suoalasta. Siitä yksin Ranualla on lähes 17 000 ha, josta käytössä on vasta muutama suo. Hankkeen perustelu vaatii tuekseen selvitystä Nuolisuolle vaihtoehtoisista tuotantoon soveltuvista kohteista.

Sijainti ja vaikutusalueen raja

Lapin vesi- ja ympäristöpiiri rikkoi luonnonsuojelulakia ojitessaan Nuolisuo turvetuotantoa varten vuosina 1988-1991. Vesi- ja ympäristöpiiri kaivoi tällöin Kirkisensuon länsilaidalle Lapio-ojaan johtavan mittavan kuivatuskanavan suojelualueen rajauksen sisäpuolelle. Ympäristöviranomaiset eivät kuitenkaan aikanaan vaatineet tehdyn virheen korjaamista, vaan suojelualueen raja siirrettiin kaivetun kanavan länsi- ja pohjoispuolelle. Tässä yhteydessä on lopullisesti selvitettävä, muutettiin-ko suojelualueen rajausta ojituksen takia, milloin päätös tehtiin ja mikä on päätöksen oikeudellisuus. On arvioitava, onko mahdollista jatkaa turvetuotantohanketta siltä osin kuin sen toteuttaminen perustuu luonnonsuojelurikokseen. Virheestä on aiheutunut mittava luonnon- ja ympäristönsuojelullinen haitta, jonka merkittävyys voi entisestään kasvaa turvetuotantohankkeen toteutuksen myötä. Arviointiohjelman liitteen 2 kartassa näkyy alkuperäinen soidensuojelualueen raja. Kartan mukaan iso osa tuotantokentän vesiensuojelusta hoidettaisiin suojelualueella.

Vaikutusalueen rajaaminen vain Kivijokeen on vesistöalueen turvetuotannon suuren yhteispinta-alan takia liian suppea. Vaikutusalueeksi tulee ottaa koko Kuivajoen vesistö. Turvetuotannon vesistövaikutuksien kehitys kyseisellä vesistöalueella tulee selvittää riittävän pitkällä aikajaksolla vertaamalla sitä alueen maankäyttösuhteissa samaan aikaan tapahtuneisiin muutoksiin, Kivijoen veden laadun vaikutusta Oijärven huonontuvaan tilaan ja tästä johtuvia vedenlaatuvaikutuksia Kuivajokeen sekä siellä käynnissä olevaan merilohen palautusohjelman onnistumisedellytyksiin.

Vaihtoehdot

0-vaihtoehdossa tulee arvioida myös niitä hyötyjä, joita suon ennallistamisesta saattaa koitua.

Tulisi selvittää vaihtoehto, jossa tuotantoalue ei miltään osin ulotu alkuperäisen suojelualueen rajauksen sisälle tai sen nykyiselle rajalle. Tässä vaihtoehdossa on siten selvitettävä tuotannon edellytykset ja riittävät vesiensuojelutoimet siinä tapauksessa, kun pintavalutuskenttä ja eristysosat eivät sijaitse suojelualueella tai sen rajalla miltään osin.

On myös selvitettävä Nuolisuolle vaihtoehtoinen kohde. Rajoittuminen yksittäisen suon tarkasteluun on harhaanjohtavaa. Koska Ranualla turvetuotantoon soveltuvaa, mutta vielä hyödyntämätöntä

alaa on runsaasti, vaihtoehtoinen tuotantoalue on tosiasiallinen vaihtoehto. Luonnonsuojelulain 10. luvun 66 §:n 2. momentti edellyttää myös selvillä oloa yleisen edun pakottavuudesta ja vaihtoehtoisista ratkaisuista ennen luvan myöntämistä Natura-alueeseen vaikuttavalle hankkeelle.

Natura-arviointi

On otettava huomioon Natura-ohjelman täydentämisen vaikutus. Natura-arviointi on ulotettava myös Kivijoen keskiosiin, jotka kuuluvat Natura-alueeseen. Työkoneiden ja liikenteen melun merkitys erämaisessa ympäristössä on arvioitava.

10. Ranuan kunta

Ei huomautettavaa arviointiohjelmaan.

YHTEYSVIRANOMAISEN LAUSUNTO

Yhteysviranomainen tiedotti arviointiohjelma- ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun asetuksen mukaisesti hankkeen vaikutusalueella ja pyysi kuntien ja muiden keskeisten viranomaisten ja tahojen lausunnot. Vireilläolosta ilmoitettiin Lapin Kansassa sekä paikallislehti Kuririssa. Kuulemiseen varattu aika päättyi 31.7.2000. Arviointiohjelma oli nähtävillä Ranuan kunnanvirastossa ja Ranuan kirjastossa sekä Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksessa.

Ympäristökeskus varasi lausunnonantomahdollisuuden Ranuan kunnalle, Lapin liitolle, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin TE-keskuksille, Metsähallitukselle (Pohjois-Pohjanmaan - Kainuun luontopalvelut, Länsi-Lapin alue, Laatumaa), Oulun ja Lapin lääninhallituksille, Lapin ympäristökeskukselle, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin luonnonsuojelupiireille, Ranuan luonnonystäville, Oijärven kalastuskunnalle, Paliskuntain yhdistykselle, Kuukkaan paliskunnalle, Lapin lintutieteelliselle yhdistykselle, Arvo Salonpäälle sekä Seppo ja Taina Karjalaiselle,

Yleisötilaisuudet

8.6.2000 järjestettiin yleisötilaisuus Ranuan kunnanvirastossa, jossa kerrottiin ja keskusteltiin arviointiohjelma- ja voimajohtohankkeen vaikutuksista. Tilaisuuksista tiedotettiin em. lehdissä julkaistuissa YVA-kuulutuksissa. Yhteensä 20 henkilöä oli läsnä. Tilaisuuksissa oli esillä olemassa olevaa tietoutta asiaan liittyen.

Yhteysviranomaisen näkemykset arviointiohjelmaan

Ympäristökeskus toteaa arviointiohjelma- ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (n:o 468/10.6.1994) 9 §:n tarkoittamana lausuntonaan seuraavaa. Arviointiohjelma kattaa verraten hyvin säännösten siltä edellyttämät seikat (asetus ympäristövaikutusten arviointimenettelystä 11 §). Seuraavassa tuodaan esille yhteysviranomaisen kokoavat ja arviointiohjelmaa täydentävät näkökohdat edellä mainitun lainkohdan osoittamassa järjestyksessä.

1) Liittyminen muihin hankkeisiin ja hankkeen toteuttamisvaihtoehdot

Turvetuotantohankkeen tarkoitus on turvata polttoturpeen riittävyys Lapin energiahuollossa. Arviointiselostuksessa on tarpeen yleisellä tasolla analysoida muiden turvetuotantohankkeiden osuutta energiahuollossa ja kuinka merkittävä on Nuolisuon osuus. Arviointiselostuksessa tulee arvioida Nuolisuon käyttöönoton tärkeys esittämällä Lapin energiahuollossa tarvittavat suovarot sekä tämän päivän kokonaistilanne, samoin kuin turvetuotantoalueiden poistumaennuste alueella. Tämä käsittää myös muut yhtiöt kuin Vapo Oy:n.

Arviointiohjelmassa esitettyjen hankkeen toteutumis- ja 0-vaihtoehtojen lisäksi tulisi tarkastella vaihtoehtoa, jossa tuotantoon otetaan vain osa Nuolisuosta tai Nuolisuota korvataan jollakin toisella suolla. Jälkimmäisessä vaihtoehdossa tarkastelunäkökulmana olisi tilanne, jossa vaikutukset Nuolisuolle osoittautuvat sen verran haitalliseksi, että on parempi siirtää turvetuotanto kokonaan toiselle suolle (jonka mahdollinen vaikutusarviointi tehdään eri YVA-menettelyssä). Edellisessä vaihtoehdossa vaikutusarvioinnin mukaan turvetuotantoa ei olisi tarpeen siirtää kokonaan muualle, vaan osa hankkeesta voidaan toteuttaa puheena olevalla alueella, mutta haitallisten kokonaisvaikutusten vähentämiseksi tuotantoaluetta rajataan nykyistä pienemmäksi.

2) Tiedot hankkeen toteuttamisen edellyttämistä suunnitelmista, luvista ja niihin rinnastettavista päätöksistä

Tiedot esitetään arviointiohjelmassa. Vapo Oy Energia on jättänyt Nuolisuota koskevan vesienjohtamislupahakemuksen Pohjois-Suomen vesioikeudelle helmikuussa 1999. Ympäristöministeriö on päätöksellään 19.11.1999 edellyttänyt hankkeeseen sovellettavaksi lakia ympäristövaikutusten arviointimenettelystä. Lisäksi tehdään luonnonsuojelulain tarkoittama Natura-arviointi. YVA-menettelyn päättymisen jälkeen hankkeen toteuttaminen edellyttää ympäristölupaa, jonka käsittelee Pohjois-Suomen ympäristölupavirasto (entinen Pohjois-Suomen vesioikeus).

3) Tiedot ympäristövaikutuksia koskevista laadituista ja suunnitelluista selvityksistä

Ympäristövaikutusten arviointi

Natura-2000 -verkostoon sisällytetty Litokaira on erämaaluonnon suojelun kannalta Suomen merkittävimpiä alueita, jolla on myös erittäin monimuotoinen lintu- ja nisäkäslajisto. Litokairan laajat luonnontilaiset aapasuot ovat kaikin puolin erittäin edustavia. Lapiosuon soidensuojelualue eli Litokaira on tunnettu Suomen eteläisimpänä "oikeana" erämaana, jonka metsät ovat säilyneet poikkeuksellisen luonnontilaisina. 85 % Natura 2000 -verkostoon ehdotetusta kohteesta on jo suojeltu. Suurin osa kohteesta on soidensuojelualue (Lapiosuo - Iso Äijönsuo, laki n:o 851/1988).

Hankkeen sijoittuminen suojeltavan alueen viereen tulee kuvata arviointiselostuksessa tarkasti. On esitettävä mm. kuinka paljon turvetuotantoalueella on yhteistä rajaa suojelualueen kanssa. Selostuksesta tulee tarkemmin ilmetä pintavalutuskenttien sijoittuminen ja vaikutukset suhteessa Natura-alueeseen.

Hankkeen vaikutusten selvittäminen vertaamalla Lapio-ojan ja Papinojan pohjaeläimistöä ja kalastoa vastaavaan luonnontilaiseen puroon tarjonnee vaikutuksista todenmukaista tietoa. Purojen kasvisto ja eläimistö tulee selvittää kuten myös puroissa havaitun kalaston tila ja perinnöllinen suojelu- ja kalatalousarvo. Kalaston lisäksi tulee arvioida vaikutuksia myös kalastukseen.

Arviointiohjelmassa esitetyn lisäksi on selvitettävä myös muut porotaloudelle tulevat haitat ja niiden taloudellinen merkitys alueen poromiehille, esimerkiksi porojen kuljetusten vaikeutuminen, vassojen hukkuminen ojiin sekä mahdolliset vahingot viljelyksille, kun porot siirtyvät muualle.

Työkoneiden, turpeenkuljetuksen ja pumpun aiheuttama melu on arvioitava ja niiden merkitys Litokairan virkistyskäytölle.

Vesistövaikutusten osalta on arvioitava koko vuoden kuormitus, ei pelkästään tuotantoajan kuormitus. Arviointiohjelmassakin on todettu sivulla 11, että kuormitus vaihtelee eri vuodenaikoina ja on pienimmillään kuivina kausina. Kuormitukset on esitettävä bruttokuormituksena. Kiintoaineen aiheuttamaa kuormitusta voisi arvioida mg/l lisäksi myös tilavuutena alapuolisessa vesistöissä. On arvioitava hankkeen ja muiden maankäyttömuotojen yhteiskuormituksen vaikutuksia Kivi- ja Kivi-vajokeen saakka. Koska osa kuivatusvesistä on tarkoitus pumpata pintavalutuskentälle nro 2, on arvioitava pumppausajanjakso esimerkiksi muiden Vapo Oy:n turvetuotantosoiden perusteella.

Pumppaaminen aloitetaan kevättulvan jälkeen ja lopetetaan loppusyksystä, joten arvioksi ei riitä "talvi". Tämän perusteella tulee arviointiselostukseen tehdä arviointi, milloin ja mikä osa Nuolisuon vesistä todellisuudessa käsitellään pintavalutuskentillä. Arviointiselostukseen tulee tarkasti kuvata pintavalutuskentät (koko, pituus/leveys, kaltevuus, turvepaksuus ja kasvillisuus sekä oikovirtausten todennäköisyys) ja niiden arvioitu toimintakyky. Selostuksesta tulee käydä ilmi, mitkä olemassa olevista altaista jäävät toimimaan vesienkäsittelyrakenteina. Tietojen perusteella voidaan tehdä arvio parhaan käyttökelpoisen tekniikan periaatteen toteutumisesta Nuolisuolla.

Vaikutukset ennen tuotannon aloittamista (kuntoonpanovaihe) tulee selvittää. Erikseen tulee arvioida eristysojiin kohdistuva valuma-alue ja purkautumisreitit alapuolisiin vesiin sekä eristysojien aiheuttama kuormitus. Arviointiselostuksessa on selvästi esitettävä tuotantoaikaisen vesienjohtamisreitin lisäksi vesienjohtamisreitti silloin, kun vesiä ei pumpata.

Alueen merkitystä marjastuksen, metsästyksen ja virkistyskäytön kannalta tulisi selvittää paikallisilta asukkailta ja metsästyseuroista esimerkiksi haastatteluin. Pölyn vaikutukset puroihin on arvioitava. Pölyn leviämisen arviointia helpottaisi vallitsevien tuulten suuntien havainnoiminen Nuolisuolla etukäteen. On todettava, että talviaikaan tapahtuva lastaus aiheuttaa pölyämistä, ja hangen päällä pienikin määrä on havaittavissa.

Alueen jälkikäytön järjestäminen on erityisen merkityksellinen juuri tässä hankkeessa. Jälkikäytön selvittäminen liittyy oleellisesti myös haitallisten vaikutusten lieventämismahdollisuuksien selvittämiseen.

Natura-arviointi

Hanke sijoittuu välittömästi Litokairan suojelualueen viereen. Litokaira sisältyy valtioneuvoston 20.8.1998 tekemään päätökseen Suomen Natura 2000 -suojelualueverkostoehdotuksesta. Koska kuivatusvedet johdetaan suojelualueen läpi, niillä on vaikutuksensa suon ekosysteemiin. Litokairalla luontodirektiivin mukaisia luontotyypejä ovat aapasuot 65 %, boreaaliset luonnonmetsät 15 %, keidassuot 10 %, puustoiset suot 3 %, humuspitoiset lammet ja järvet 2 %, pikkujouet ja purot (vuorten alapuoliset tasankojoet, joissa on Ranunculion fluitantis ja Callitriche-Batrachium -kasvillisuutta) 1 %, Fennoskandian lähteet ja lähdesuot sekä letot. Näistä ensisijaisesti suojeltavia (priorisoituja) luontotyypejä ovat keidassuot, aapasuot, boreaaliset luonnonmetsät ja puustoiset suot. Luontodirektiivin liitteen II lajeista mainitaan susi, karhu, saukko ja ilves. Lintudirektiivin liitteen I lajeista puolestaan ampuhaukka, helmipöllö, hiiripöllö, kapustarinta, kuikka, kurki, laulujoutsen, liro, metso, palokärki, pohjantikka, pyy, sinisuohaukka, suokukko, suopöllö, uivelo ja varpuspöllö sekä kolme uhanalaista lajia (kalasääski, kotka ja muuttohaukka). Muuna lajistona mainitaan hiirihaukka, jänkäsirriäinen, kanahaukka, kuukkel, lapintiaainen, piekana, pikkutikka, tilhi, varpushaukka, haavanarinakääpä ja kantoraippasammal.

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn yhteydessä välttämätön luonnonsuojelulain 65 §:n mukainen Natura-arvioinnin ohjelmointi sisältyy arviointiohjelmaan. Natura-arvioinnin lopputuloksena pitäisi selvittää se, heikentääkö hanke merkittävästi niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon. Ympäristöministeriön muistion (13.1.2000) mukaan heikentäminen voi olla merkittävää 1) jos suojeltavan lajin tai luontotyyppin suojelutaso ei päätöksen jälkeen ole suotuista, 2) jos olosuhteet alueella muuttuvat hankkeen tai suunnitelman johdosta niin, ettei suojeltavien lajien tai elinympäristöjen esiintyminen ja lisääntyminen alueella pitkällä aikavälillä ole mahdollista, 3) jos hanke olennaisesti vaikuttaa heikentävästi suojeltavan lajiston runsauteen, 4) jos luontotyyppin ominaispiirteet hankkeen johdosta turmeltuvat tai häviävät osaksi, 5) jos ominaispiirteet turmeltuvat tai suojeltavat lajit häviävät alueelta kokonaan.

Ympäristökeskus antaa arviointiselostuksesta lausunnon, jolloin lausuntoon sisältyy myös luonnonsuojelulain 65 §:n tarkoittama lausunto laaditusta Natura-arvioinnista. Yhteysviranomaisen korostaa, että Natura-arviointi on laadittava huolella. Vaikutustarkastelun tulee olla riittävän syvälinen, erityisesti puroihin ja aapasoihin sekä niiden lajistoon liittyen. Natura-arvioinnin vaikutustarkastelu luontotyypeihin ja lajeihin on oltava tyypillisesti huomattavasti seikkaperäisempi kuin normaalissa YVA-menettelyssä laadittava luontovaikutustarkastelu.

4) Ehdotus tarkasteltavan vaikutusalueen rajauksesta

Arviointiohjelmassa vaikutusalueen raja on esitetty selvitettäväksi kunkin vaikutustekijän osalta erikseen. Tämän vuoksi hankkeen kokonaisvaikutusalue jää vielä tässä vaiheessa epäselväksi. Yhteysviranomaisen toteaa, että vaikutusalueen selvittäminen vaikutustekijöittäin on käyttökelpoinen ratkaisu. Erityisen huolellisesti on selvitettävä Natura 2000 -verkoston luontotyypeille ja lajeille kohdistuvien tekijöiden vaikutusalueiden arviointiin.

5) Suunnitelma tiedottamisen järjestämisestä

Tiedotussuunnitelma sisältyy arviointiohjelmaan eikä siihen ole huomauttamista.

6) Haitallisten vaikutusten lieventäminen

Asetuksessa ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (11 §) todetaan, että arviointiselostukseen tulee sisältyä ehdotus toimiksi, joilla ehkäistään ja rajoitetaan haitallisia ympäristövaikutuksia. Tämä tärkeä näkökohta on arviointiselostuksessa syytä tuoda kootusti esille. Tarkastelua on tarpeen syventää arviointiohjelmassa aiotusta, jolloin tulee kuvata sekä välittömien että välillisten vaikutusten alueellista laajuutta ja niiden lieventämismahdollisuuksia. Usein lieventämistoimet jäävät keskeisiksi keinoiksi, joilla haitallisia ympäristövaikutuksia pystytään minimoimaan hankkeen toteutuksessa.

7) Seuranta

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyyn sisältyy olennaisena osana hankkeen vaikutusten seuranta (asetus ympäristövaikutusten arviointimenettelystä 11 §). Tämä näkökohta on eduksi tuoda jo arviointiohjelmassa esille.

Lausunto nähtävillä

Yhteysviranomaisen lausunto on nähtävillä virka-aikana arviointimenettelyn ajan seuraavissa paikoissa: Ranuan kunnanvirastossa sekä kirjastossa sekä Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksessa.

Yhteysviranomaisen toimittaa hankkeesta vastaavalle arviointiohjelmasta jätetyt lausunnot ja mielipiteet. Alkuperäiset lausunnot ja mielipiteet säilytetään Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksessa.

Luonnonsuojelupäällikkö Eero Kaainen

Ylitarkastaja Tuukka Pahtamaa

Suoritemaksu

20 000 mk (peruste: ympäristöministeriön päätös alueellisen ympäristökeskuksen maksullisista suoritteista (245/2000).

Maksuvelvollinen, joka katsoo, että julkisoikeudellisesta suoritteesta määrätyn maksun määräämisessä on tapahtunut virhe, voi vaatia oikaisua maksun määränneeltä viranomaiselta kuuden kuukauden kuluessa maksun määräämisestä.

Oikaisuvaatimuksessa on ilmoitettava oikaisua vaativan nimi, asuinpaikka ja postiosoite, vaatimus maksun muuttamiseksi sekä oikaisuvaatimuksen perustelut.

Oikaisuvaatimus on oikaisuvaatimuksen tekijän tai oikaisuvaatimuksen muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Jos ainoastaan laatija on allekirjoittanut oikaisuvaatimuksen, siinä on mainittava myös laatijan nimi, asuinpaikka ja postiosoite. Oikaisuvaatimukseen on liitettävä maksun määräämisen perusteena oleva asiakirja alkuperäisenä tai jäljennöksenä.

Omalla vastuullaan oikaisuvaatimuksen voi lähettää postitse tai lähetin välityksellä. Postiin oikaisuvaatimus on jätettävä niin ajoissa, että se ehtii perille oikaisuvaatimusajan viimeisenä päivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä.

Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen postiosoite on PL 124, 90101 OULU ja käyntiosoite Isokatu 9, Oulu.

TIEDOKSI

Ympäristöministeriö

Ranuan kunnanhallitus

Metsähallitus, Pohjois-Pohjanmaan - Kainuun luontopalvelut

Metsähallitus, Laatumaa (Rovaniemi)

Metsähallitus (Länsi-Lapin alue)

Pohjois-Pohjanmaan liitto

Lapin liitto

Oulun lääninhallitus, sosiaali- ja terveysosasto

Lapin lääninhallitus, sosiaali- ja terveysosasto

Kainuun TE-keskus, kalatalousyksikkö

Lapin TE-keskus

Lapin ympäristökeskus

Alueelliset ympäristökeskukset

Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen osastot

Paliskuntain yhdistys

Kuukkaan paliskunta
Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri
Lapin luonnonsuojelupiiri
Ranuan luonnonystävät
Lapin lintutieteellinen yhdistys
Oijärven kalastuskunta
Arvo Salonpää
Seppo ja Taina Karjalainen